

РОЗДІЛ **2** АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

УДК 373.5.091.212.3:37.042:[373.5.016:62/68]

Аксюта О. Ю.

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-9861-6572>
Учитель вищої категорії ЗЗСО I-III ступеня,
заклад загальної середньої освіти № 13
(Чернігів, Україна) E-mail: fadeeva-71@ukr.net

Костюченко О. М.

Студентка магістратури технологічного факультету
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: alenska20122@yandex.ru

СУЧАСНІ ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті аналізується і розкривається сутність поняття обдарованої особистості та її діяльності у шкільному та суспільному житті. Наголошується на особливостях розвитку такої особистості й подальшій її адаптації з метою високого рівня майбутньої життєдіяльності та реалізації власних здібностей.

Відзначено, що саме освітня галузь технології найбільш вдало підходить для розвитку обдарованої особистості, бо саме в ній закладені основи формування творчості, ініціативності, індивідуальності, комунікативності та інших надзвичайно важливих якостей.

Активізуючи навчальну діяльність учнів на уроках технологій, необхідно прагнути реалізувати головну мету підготовки підростаючого покоління: виховання, розвиток і навчання їх засобами навчальних предметів на основі та в процесі залучення до різних видів технологічної діяльності з метою різностороннього розвитку й професійного самовизначення учнівського колективу, і зокрема обдарованих школярів, які в ньому навчаються.

Зауважується, що вагомим підґрунтям розвитку та адаптації обдарованого школяра на уроках технологій служить атмосфера спілкування з учителем. Здатність педагога створити сприятливий клімат під час проведення роботи з учнями стимулює у них творчу й пізнавальну активність, породжує бажання творити і розвиватись.

Одним із таких засобів на уроках технологій використовується комплекс сучасних технологій навчання. На відміну від традиційних, вони найбільш повно враховують індивідуальні та вікові особливості, інтереси, нахили і здібності кожного учня. При вивченні технологій ефективно поєднуються елементи традиційних уроків (сприймання нового матеріалу, засвоєння осмислення, узагальнення) у нових нестандартних формах за допомогою сучасних технологій. Такими виступають проектні, інтерактивні, ігрові та інформаційно-комунікаційні технології навчання.

Зазначається, що сучасні технології активізації та адаптації особистості обдарованого школяра є ефективними при умові їх системного використання у тісному комплексному взаємозв'язку. Робота вчителя при цьому має бути чітко спланована й організована та передбачати тісну співпрацю його з учнями. Тільки за такої умови можна досягти бажаних результатів з відродження цвіту нації, її інтелектуальної еліти в особі обдарованої особистості школяра.

Мета роботи: систематизувати сучасні педагогічні технології з метою застосування їх на уроках технологій при роботі з обдарованими школярами.

Методологія: аналіз та систематизація та узагальнення досвіду педагогів-практиків, публікації провідних науковців у друкованих періодичних виданнях та Internet-ресурсах.

Наукова новизна полягає у широкоаспектному застосуванні сучасних педагогічних технологій вчителем технологій у навчально-виховній роботі з обдарованими школярами.

Висновки. Для повноцінного розвитку та адаптації обдарованого учня під час навчально-виховного процесу у сучасній школі й, зокрема на уроках технологій вчителю необхідно в комплексі з основною навчальною програмою закладати такі ключові потенціали, які стануть базовими у його життєдіяльності. На допомогу стане цілий арсенал засобів сучасних педагогічних технологій. Однак його ефективність залежатиме від готовності вчителя до неординарної та наполегливої роботи, яка активізуватиме діяльність школярів.

Ключові слова: обдарованість, особистісно-орієнтовані технології, психолого-педагогічний супровід, уроки технологій.

Постановка проблеми Державні нормативно-правові документи в галузі повної та базової середньої освіти, а також пояснювальні записки до навчальних програм з трудового навчання та технологій безліч разів відзначали необхідність формування в учнів особливих творчих здібностей та нахилів. Розвиток сучасного суспільства і запровадження концепції нової української школи передбачає навчання та виховання індивідів здатних адекватно сприймати зміни і продуктивно впроваджувати інновації. У людях, які мають нестандартне мислення, по новому інтерпретують зміст у соціальному, культурному та виробничому житті, уміють ставити й розв'язувати перспективні завдання щодо проектування майбутнього, тобто в неординарних творчих особистостей.

Актуальність роботи. Необхідною умовою досягнення успіху на шляху розбудови сучасної високорозвиненої держави є створення системи розвитку обдарованої особистості та її успішній суспільній адаптації. Адже за результатами досліджень О. Савицької 20% дітей вважаються обдарованими, та лише 2-5% реалізують себе у дорослому житті [3, 236]. Вже з цієї позиції постає необхідність більш детального та системного вивчення поставленого питання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аспектам розвитку обдарованості школярів присвячено значну кількість науково-педагогічних досліджень, зокрема й таких вчених: О. Антонова, І. Бех, О. Великанова, Е. Воронова, Т. Герлянд, Т. Гончаренко, Ю. Гончарук, М. Гудь, В. Киричук, О. Музика, О. Німак, Ю. Паненкова, О. Савицька, Н. Стародубцева, А. Хуторський.

Метою публікації є узагальнення досвіду навчально-виховної роботи з обдарованими школярами на уроках технологій з використанням комплексу сучасних педагогічних технологій.

Методологія дослідження: аналіз та систематизація досвіду педагогів-практиків, публікації провідних науковців у друкованих періодичних виданнях та Internet-ресурсах.

Наукова новизна полягає у широкоаспектному застосуванні сучасних педагогічних технологій вчителем технологій у навчально-виховній роботі з обдарованими школярами.

Результати дослідження. Інтенсивні соціально-економічні зміни, також культурне відродження країни, гуманізація суспільства призводять до підвищення необхідності у висококваліфікованих фахівцях нового типу, які вміють ефективно й творчо розв'язувати поставлені завдання.

Трактування поняття освіти чітко зазначене в Законі України «Про освіту», і визначається як «цілеспрямований процес виховання і навчання в інтересах людини, суспільства й держави». Застосувавши його до змістового відображення у технологічній освіті, отримуємо, що технологічно освічена особистість сьогодні не просто має володіти технічними знаннями і навичками, а й бути відповідно вихованою. Бо для успішного існування у сучасному конкурентному суспільстві цінними є не знання чи сукупність знань і технологій, а людина, яка сприймає і використовує ці знання на власний розсуд, пропускає їх через призму власної особистості та індивідуальності. Надзвичайно важливою ця здатність є саме для технологічної освіти, бо за своєю сутністю ця освітня галузь вже є творчою і саме в ній закладені основи формування і розвитку творчої ініціативи й пошуку, а також інтелектуального опанування його змісту створення умов для реалізації індивідуальних можливостей особистості кожного школяра. Тоді як систематичне накопичення знань у галузі технологій призводить до їх нагромадження. А це у свою чергу не дає однозначної відповіді на питання пов'язані із визначенням і обґрунтуванням змісту технологічної підготовки учнів [4].

Саме тому постає потреба розвитку особистісного потенціалу обдарованого школяра. Бо ж кожна особистість вже є по-своєму обдарована. І одним із ефективних засобів для розв'язання цієї проблеми є комплексне застосування сучасних педагогічних технологій.

Проаналізувавши думки ряду науковців стосовно визначення поняття обдарованості, залишаємося солідарні з Н. Леоновою, яка трактує його як сукупність природних задатків та інтелектуальних здібностей, що сприяють поглибленому розумінню навколишнього світу, забезпечують високоякісне навчання і творчість учнів [2, 8].

Активізуючи навчальну діяльність учнів на уроках технологій, необхідно прагнути реалізувати головну мету підготовки підростаючого покоління: виховання, розвиток і навчання їх засобами навчальних предметів на основі та в процесі залучення до різних видів технологічної діяльності з метою різностороннього розвитку й професійного самовизначення учнівського колективу, і зокрема обдарованих школярів, які в ньому навчаються.

Активізуючи творчу діяльність учнів засобами сучасних технологій, необхідно розвинути в учнів бажання і вміння пізнавати оточуючий світ, формувати свідоме ставлення до праці, прищеплювати потребу активної участі в технологічній діяльності. Завдання педагога полягає в тому, щоб пробудити інтерес учнів до різних видів такого роду діяльності, включати їх в активний творчий процес як на уроках технологій, так і в позакласній та позашкільній роботі. Надзвичайно вдалим засобом для цього виступає метод проектів. В ході його виконання потрібно привернути увагу учнів до його змісту можливих об'єктів, стимулювати їх активність, розвивати навички творчого і самостійного оволодіння знаннями, розкривати практичне значення знань та вмінь, поєднуючи при цьому в собі цілий комплекс різних засобів.

Обдарований учень при наявності високого рівня мотивації проявляє надзвичайну творчу та пошуково-дослідницьку активність. Заохоченню прагнення до отримання нових знань, за результатами психолого-педагогічних досліджень, сприяють такі мотиви:

– значимість знань для професії, на яку орієнтований учень або для задоволення його особистісних інтересів та потреб;

- забезпечення професійної спрямованості змісту різного роду технологічної діяльності;
- зв'язок результатів своєї діяльності з життям та їх практична спрямованість;
- можливість застосування знань у повсякденному житті [1, 27-28].

Основна мета творчості полягає у створенні чогось нового. Серед позицій сучасних науковців стосовно природи творчості виділяють два підходи. У першому випадку її розглядають як діяльність, спрямовану на створення нових суспільно значущих цінностей, при цьому основну увагу приділяють критеріям об'єктивної новизни й оригінальності продуктів творчої діяльності. Другий – пов'язує творчість із самореалізацією обдарованої особистості школяра, з розвитком мотивації його творчої діяльності. Головним критерієм творчості в такому розумінні, а також її цінністю є особистість самої людини, а не тільки продукти творчої діяльності.

Внутрішньою передумовою творчої діяльності, ядром обдарованості є творчий потенціал, що є сукупністю можливостей, шляхів та засобів, які можуть бути використані для розв'язання певних завдань й досягнення поставлених цілей.

Вагомим підґрунтям розвитку та адаптації обдарованого школяра на уроках технологій служить атмосфера спілкування з учителем. Здатність педагога створити сприятливий клімат під час проведення роботи з учнями стимулює у них творчу й пізнавальну активність, породжує бажання творити і розвиватись. Одним із таких засобів на уроках технологій нами використовуються інтерактивні технології навчання.

Сутність застосування таких технологій полягає у постійній активній взаємодії всього учнівського колективу разом із вчителем у різноманітних симбіозах, де учень і вчитель виступають у ролі рівноправних партнерів, тобто рівнозначних суб'єктів навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих або професійних ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Для роботи з обдарованими старшокласниками з метою активізації творчої і професійно-пізнавальної діяльності нами застосовуються наступні методи навчання: метод контрольних запитань Т. Ейлоарта; метод індивідуальної «мозкової атаки»; символічна аналогія, яку ще називають абстрактною; мікрофон; асоціативний куш; робота у парах; мозаїка та ряд інших. Також широкого використання набули проблемні технології навчання.

У сучасних умовах розвитку інформаційно-технологічного суспільства одним із засобів навчально-пізнавальної діяльності учнів є також інформаційно-комунікаційні технології, зокрема, використання мережі Інтернет, що на сучасному етапі розвитку техніки й технологій природно вписуються в життя учнів, а також ряд інших ефективніших засобів, що значною мірою допомагають розширити інформаційні можливості та урізноманітнити навчально-пізнавальний процес при вивченні технологій.

У процесі підготовки та проведення занять на уроках технологій у старшій школі широкого розповсюдження набули електронні підручники, веб-квести, які виконують надзвичайно важливу роль у самоорганізації праці школяра та його самоосвіти, способом індивідуальної активності.

Безперечною умовою активізації навчальної діяльності обдарованих учнів можна вважати й індивідуалізацію навчання, яка допомагає використовувати їх індивідуальні особливості як в умовах колективної діяльності на уроці, так і в самостійній роботі у позаурочний час.

Однією з сучасних технологій активізації діяльності учнів засобами сучасних технологій, яка гармонійно поєднує в собі вище вказані, є широко розповсюджена та раніше вже згадувана проектна технологія, що створює унікальні передумови для розвитку ключових компетентній і самостійності особистості в опануванні нових знань, стимулюючи його природну допитливість і творчий потенціал обдарованого школяра. При цьому також доцільно використовувати різні види ігор (імітаційних, ділових, рольових) та ситуаційні аналізи.

Варто зауважити, що сучасні технології активізації та адаптації особистості обдарованого школяра є ефективними при умові їх системного використання у тісному комплексному взаємозв'язку. Робота вчителя при цьому має бути чітко спланована й організована та передбачати тісну співпрацю його з учнями. Тільки за такої умови можна досягти бажаних результатів з відродження цвіту нації, її інтелектуальної еліти в особі обдарованої особистості школяра.

Висновки. Тож, для повноцінного розвитку та адаптації обдарованого учня під час навчально-виховного процесу у сучасній школі й, зокрема на уроках технологій вчителю необхідно в комплексі з основною навчальною програмою закладати такі потенціали як: гносеологічний, аксіологічний, творчий та комунікативний.

Гносеологічний потенціал визначає особистість, яка має глибоку обізнаність про зовнішній світ, природний та соціальний. Аксіологічний – знайдений нею у процесі соціалізації системою ціннісних орієнтацій у сферах етики, політики, релігії й естетики, інакше кажучи, ідеалами, життєвою метою, переконаннями й напрямками.

Творчий потенціал обдарованої особистості реалізується одержаними нею і самостійно виробленими уміннями й навичками, здатністю до дії: творчої та (або) руйнівної, результативної або нерезультативної й мірою їх реалізації в тій або іншій сфері діяльності.

Комунікативний потенціал такої особистості визначається мірою і формами її спілкування з однолітками, характером та міцністю контактів, що встановлюються нею з іншими людьми.

Отже, обдарований учень характеризується не власним характером, типом темпераменту, фізичними якостями тощо, а тим, що і як він знає, що і як цінує, що і як творить, з ким і як спілкується. І саме трудова технологічна діяльність є основним видом людської діяльності на всіх етапах його становлення та подальшого життєвого шляху, чинником формування й подальшого адаптування обдарованої особистості.

References

1. Андросчук І. П. Активізація творчої діяльності учнів засобами сучасних технологій. *Трудова підготовка в рідній школі*. 2017, № 2. С. 27–30.
Androshchuk, I. P. (2017) Aktyvizatsiia tvorchoi diialnosti uchniv zasobamy suchasnykh tekhnolohii [Activation of students' creative activity by pupils of modern technologies]. *Trudova pidhotovka v ridnii shkoli – Labor training in native school*, 2, 27–30.
2. Леонова Н. С. Організація роботи з обдарованими учнями в закладах нового типу. *Педагогічна майстерня*, 2013, № 7 (31). С. 7–11.
Leonova, N. S. (2013). Orhanizatsiia roboty z obdarovanyh uchniamy v zakladakh novoho typu [Organization of work with gifted students in institutions of a new type]. *Pedahohichna maisternia – Pedagogical Workshop*, 7 (31), 7–11.
3. Савицька О. С. Розвиток обдарованості на уроках трудового навчання в умовах допрофільної підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 5. С. 236–238.
Savickaia, O. S. (2015). Rozvytok obdarovanosti na urokakh trudovoho navchannia v umovakh doprofilnoi pidhotovky [Development of gift of students on the lessons of the labour teaching in the condition of pre-profile preparation] *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova – Scientific journal of the National Pedagogical Drahomanov University*. Kyiv, Ukraine: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, issue 5, 236–238.
4. Терещук А. І. Зміст та особливості технологічної діяльності учнів у старшій школі. *Освіта XXI століття*, 2011. С. 6–9.
Tereshchuk, A. I. (2011). Zmist ta osoblyvosti tekhnolohichnoi diialnosti uchniv u starshii shkoli [Content and features of technological activity of pupils in high school]. *Osvita XXI stolittia – Education of the XXI century*, 6–9.

Aksyuta O.

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-9861-6572>
 Teacher of the highest category of I-III degree
 Establishment of general secondary education № 13
 (Chernihiv, Ukraine) E-mail: fadееva-71@ukr.net

Kostyuchenko O.

Master's degree applicant at the Faculty of Technologies
 T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
 (Chernihiv, Ukraine) E-mail: alenka20122@yandex.ru

CONTEMPORARY MEANS OF ENDOWMENTS DEVELOPMENT AT THE LESSONS OF TECHNOLOGIES

The article analyzes and reveals the essence of the concept of a gifted personality and his activities in school and public life. It emphasizes the peculiarities of the development of such a person and his further adaptation in order to achieve a high level of future life and realization of his own abilities.

It is noted that it is the educational branch of technology most suitable for the development of a gifted person because there are formed the foundations of creativity, initiative, individuality, communication and other extremely important qualities.

By activating the students' learning activities at the lessons of Technologies, one must strive to realize the main goal of preparing the younger generation: the education, development and teaching them by means of studying subjects on the basis and in the process of involving various types of technological activities for the purpose of diverse development and professional self-determination of the pupils' team, and in particular gifted schoolchildren who study in it.

It is noted that the atmosphere of communication with a teacher is a powerful ground for the development and adaptation of a gifted pupil at the lessons of Technologies. The ability of a teacher to create a favorable climate during work with pupils stimulates their creative and cognitive activity, generates a desire to create and develop.

One of such tools at the lessons of Technologies is the complex of modern learning technologies. Unlike traditional ones, they most fully take into account the individual and age characteristics, interests, inclinations and abilities of each pupil. While studying technologies we effectively combine elements of traditional lessons (perception of new material, comprehension, generalization) in new non-standard forms with the help of modern technologies. These are project, interactive, game and information and communication technologies of learning.

It is noted that modern technologies of activation and adaptation of the personality of a gifted pupil are effective in the condition of their systematic use in close complex interconnection. At the same time, the work of a teacher should be clearly planned and organized and provide close cooperation with pupils. Only on this condition can we achieve the desired results for the revival of the color of the nation, its intellectual elite in the gifted personality of a pupil.

The purpose of the work: *to systematize modern pedagogical technologies with the aim of using them at the lessons of Technologies while working with gifted pupils.*

Methodology: *analysis and systematization of the experience of practicing teachers, publications of leading scientists in printed periodicals and Internet-resources.*

The scientific novelty *consists in the wide-scale application of modern pedagogical technologies by the Technologies teacher in educational work with gifted schoolchildren.*

Conclusion. *For the full development and adaptation of a gifted pupil during the educational process in a modern school and, in particular, at the lessons of Technologies, the teacher must, in combination with the main curriculum, lay such key potentials which will be basic in his life. The whole arsenal of modern pedagogical technologies will help. However, his effectiveness will depend on the readiness of a teacher to extraordinary and persistent work, which will also intensify the activities of pupils.*

Key words: *endowments, personality-oriented technologies, psychological and pedagogical support, lessons of Technologies.*

Стаття надійшла до редакції 01.05.2019 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор О. О. Лілік